

Наукові перспективи
Видавнича група

Прийміть наші
найщиріші вітання
зі світлим святом
зимової казки -

ДНЕМ СЯТОГО МИКОЛАЯ!

Нехай прекрасні зимові
свята принесуть мир і
злагоду!

Наукові інновації та передові технології

СЕРІЯ "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ"

СЕРІЯ "ЕКОНОМІКА"

СЕРІЯ "ПРАВО"

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

**Merry
Christmas**
and happy new year

№ 1(41) 2025

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Наукові інновації та передові технології»

*(Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*

Випуск № 1(41) 2025

Київ – 2025

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

within the work of the Publishing Group «Scientific Perspectives»

«Scientific innovations and advanced technologies»

(Series «Management and administration», Series «Law», Series «Economics», Series «Psychology», Series «Pedagogy»)

Issue № 1(41) 2025

Kyiv – 2025

ISSN 2786-5274 Print

УДК 001.32:1 /3/(477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1\(41\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1(41))

**«Наукові інновації та передові технології» (Серія «Управління та адміністрування»,
Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»):
журнал. 2025. № 1(41) 2025. С. 1322.**

*Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління
(Рішення від 06.01.2025, № 4/1-25)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія КВ № 24962-14902Р від 13.09.2021 р.*

*Журнал видається за наукової підтримки: Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук
Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Асоціація науковців України», громадської організації
«Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і
психологів з духовно-морального виховання».*

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 30.11.2021 № 1290
журналу присвоєно категорію "Б" із права**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2022 № 89
журналу присвоєно категорію "Б" із педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу
присвоєно категорію "Б" із економіки та державного управління**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 20.06.2023 № 768 журналу
присвоєно категорію "Б" зі спеціальностей 073 - менеджмент, 076 - підприємництво
та торгівля, 015 - професійна освіта**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.08.2023 № 1035 журналу
присвоєно категорію "Б" зі спеціальності 053 - психологія**

*Наукове видання включено до міжнародної наукометричної
бази Index Copernicus, міжнародної пошукової системи Google
Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.*

*Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу у галузях державного управління,
права, економіки, психології, педагогіки та його інтеграції у світовий науковий простір, шляхом оприлюднення
результатів наукових досліджень.*

Головний редактор:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України, Президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- Абуселідзе Георгій - завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)
- Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Беньковська Наталя Борисівна — кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- Бельська Тетяна Валентинівна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості (м. Київ, Україна)
- Бондар-Підгурська Оксана Василівна - доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», (Полтава, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Гбур Зоряна Володимирівна - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна)
- Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна)
- Демідова Юлія Євгенівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» (Харків, Україна)
- Дем'янишина Олеся Андріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Україна)
- Дранус Любов Сергіївна — кандидат економічних наук, доцент, оцент кафедри менеджменту Чорноморського національного університету імені Петра Могили
- Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
- Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Ільїн Валерій Юрійович - доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Каламаж Руслана Володимирівна - доктор психологічних наук, професор, проректор з навчально-виховної роботи Національного університету «Острозька академія» (Рівне, Україна)
- Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інститут автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- Калашнік Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова, (Вінниця, Україна)
- Кернас Андрій Вячеславович – доктор філософії в галузі психології, кандидат психологічних наук, дійсний член Української психологічної асоціації, магістр права, магістр педагогіки, доцент кафедри Практичної психології Одеського національного морського університету, старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету (Одеса, Україна)
- Кобець Дмитро Леонтійович - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна)
- Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
- Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)

- Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
- Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна)
- Кравчук Володимир Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна" (Хмельницький, Україна)
- Литвиненко Віктор Іванович — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Навчального наукового інституту права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Марушева Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університету Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
- Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- Непомняща Ірина Миколаївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
- Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна)
- Огієнко Альона Володимирівна - доктор економічних наук, доцент кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Орлова Наталія Сергіївна - доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)
- Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва і маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Павлова Олена Миколаївна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Пагута Тамара Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, директор Інституту педагогічної освіти Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (Рівне, Україна)
- Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна)
- Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна)
- Самусь Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри професійної освіти та технології сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів, Україна)

- Сапожников Станіслав Володимирович - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля (Дніпро, Україна)
- Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету Національного Авіаційного Університету (Київ, Україна)
- Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Трушкіна Наталія Валеріївна — кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
- Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Фаловська Ірина Дмитрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» (Луцьк, Україна)
- Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Чепурна Мирослава Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації Черкаського державного технологічного університету (Черкаси, Україна)
- Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
- Якимчук Аліна Юріївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Якушева Оксана Вікторівна — кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та підприємництва Черкаського державного технологічного університету (Черкаси, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2025
© Всеукраїнська Асамблея
докторів наук із державного управління, 2025
© Видавнича група «Наукові перспективи», 2025

- Харчук О.Г., Колотвін Р.Ю.** 641
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
- Христенко Л.М., Цюпа О.П.** 653
СИСТЕМА ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО БЮДЖЕТУВАННЯ: ПРИНЦИПИ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ
- Чижишин О.І.** 666
ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ: ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ
- Юр'єв В.О.** 679
ФАКТОРИ УСПІХУ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ НА ПРОМИСЛОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «Педагогіка»

- Dibrova V.A., Dukhanina N.M., Hrabar O.V.** 694
ADVANCING FOREIGN LANGUAGE PROFICIENCY: THE INTEGRATION OF MULTIMEDIA TOOLS IN HIGHER EDUCATION
- Бержанір А.Л., Ящук Т.А.** 705
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Біда О.А., Олешко П.С., Чичук А.П., Кучай Т.П.** 715
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
- Бутенко Н.С.** 724
АЛГОРИТМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ
- Ван Чжо** 733
СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ДИЗАЙНУ ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КИТАЇ
- Голубєва І.В., Дуб О.Б., Васютинська Є.А.** 746
ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ: РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ
- Гончар Г.І.** 755
ОРГАНІЗАЦІЯ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ТА ГУРТКОВОЇ РОБОТИ
- Граб М.В., Алмашій Е.В., Тягур А.В.** 763
ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

- Грамастик Н.В., Тодоров В.І.** 771
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК: ДЕЯКІ ВЕКТОРИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ БОТАНІКИ ТА БІОГЕОГРАФІЇ
- Гриньова М.В.** 786
КАР'ЄРНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ: БАР'ЄРИ ТА МОЖЛИВОСТІ
- Дужий Р.В., Деркач Т.М.** 796
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПРОХОДЯТЬ КУРСОВУ ПІДГОТОВКУ ДЛЯ УЧАСТІ В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ
- Сіданіч І.І., Жукова І.В.** 810
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН: СУЧАСНІ ВИМІРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
- Каменська І.С., Шевчук Л.Д.** 820
ПСИХОЛОГІЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ
- Клевака Л.П., Шевчук В.В., Гресь К.О.** 834
ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТЯЧИХ ПРИТУЛКІВ ТА ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ В ПОЛТАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ
- Ключник Р.М., Щолокова Г.В., Чухно Т.В.** 844
КУЛЬТУРНО-ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ «ТУРИЗМ ТА РЕКРЕАЦІЯ» І «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА КЕЙТЕРИНГ»
- Козак Н.Є.** 852
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО
- Коломієць В.А., Савастру Н.І., Семенишина І.В.** 859
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ЯК VR ТА AR СПРИЯЮТЬ РОЗВИТКУ SOFT-SKILLS
- Кривенко І.П., Чалий К.О.** 872
ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СИСТЕМАХ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ КЛІНІЧНИХ РІШЕНЬ
- Кудряшова Т.І., Лисенко Т.І., Морозова О.О., Шакотько В.В.** 886
КІБЕРСПОРТ, ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ІНФОРМАТИКИ
- Курташ Н.Я.** 899
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ І ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

- Курчатова А.В.** 911
АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
- Литвин І.М., Зорочкіна Т.С., Кучай Т.П., Пирог Ю.В.** 918
ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
- Марченко С.С.** 927
ВИКОРИСТАННЯ ЛАЗЕРНОГО ГРАВІЮВАЛЬНОГО ВЕРСТАТА З ЧПУ НА ЗАНЯТТЯХ З ТЕХНОЛОГІЙ
- Маслюк Р.В., Семенов А.А.** 937
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
- Насмінчук І.А., Холостенко Ю.В., Кирста Н.Р.** 948
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
- Петров С.О.** 960
ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІВ ДАНОГО НАПРЯМУ
- Петрова Л.О., Сівік О.Б.** 978
МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ
- Пилипенко Л.В.** 991
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ
- Рень Госі** 1005
СУТІСНО-ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖІВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
- Сипчук Є.Ю.** 1020
КРИТЕРІАЛЬНИЙ АПАРАТ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
- Соколова А.В.** 1032
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
- Стойка М.В., Теметев А.О.** 1044
ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Суркова К.В., Данилко О.Г., Піліпюнок О.М.

*МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИСПЕТЧЕРІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПОЛЬОТІВ З ПОВІДОМЛЕННЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОТОКІВ ПОВІТРЯНОГО
РУХУ*

1056

Сухойваненко Л.Ф.

*ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄ-
ДІЯЛЬНОСТІ»*

1068

Товкун Л.П., Гомонай І.В.

*МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕМЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬ-
НОСТЕЙ ДО ВИВЧЕННЯ ОСНОВ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ І ДОЛІКАРСЬКОЇ
МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ З ОСНОВАМИ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ В
УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ*

1080

Шемчук В.А.

*СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ: ШЛЯХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ*

1093

Шумський О.Л.

*ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В
КНР*

1108

СЕРІЯ «Психологія»

Волинець Н.В., Корсун І.В.

*РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЛІЦЕЇСТІВ ВІЙСЬКОВОГО ЛІЦЕЮ ДЕРЖАВНОЇ
ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ*

1122

Драба С.Г.

*ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
МОТИВАЦІЇ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ*

1135

Ільченко Р.М., Спіріна І.Д., Коваленко Т.Ю.

*ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙСЬКОВИХ ТРАВМ ДЛЯ ЦИВІЛЬНОГО
НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ*

1150

Казміренко В.П., Казміренко Л.І.

*ПСИХОЛОГО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ
ПОЛІЦІЇ В СИТУАЦІЯХ РИЗИКУ*

1165

Каргіна Н.В., Мельничук І.В.

*САМОЗМІНЮВАННЯ, САМОСТАВЛЕННЯ, ОСОБИСТІСНА ЗРІЛІСТЬ ТА
КОМУНІКАТИВНА КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ*

1177

Ковальчук З.Я., Козира П.В.

*ВПЛИВ ВОЛОНТЕРСТВА НА ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ
СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В КРИЗОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ*

1190

УДК 378.01:159.9-051

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1\(41\)-991-1004](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1(41)-991-1004)

Пилипенко Лілія Віталіївна викладач кафедри практичної психології та педагогіки, ад'юнкт, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, тел.: (032) 233-00-88, <https://orcid.org/0000-0003-1379-0470>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Анотація. У статті досліджено психолого-педагогічні умови формування професійно-екстремальної компетентності майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. З огляду на сучасні виклики, пов'язані зі зростанням кількості надзвичайних ситуацій, акцент зроблено на необхідності удосконалення професійної підготовки майбутніх екстремальних психологів. Визначено сутність професійно-екстремальної компетентності як складової професійної компетентності, що об'єднує спеціальні знання, навички та психологічну стійкість, необхідні для успішного виконання професійних завдань у непередбачуваних ситуаціях.

Автор аналізує актуальність проблеми підготовки фахівців для роботи в умовах підвищеного ризику, що характерні для професійної діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Автор аналізує різноманітні аспекти педагогічних умов, а саме їхнього різновиду – психолого-педагогічних умов.

Для обробки отриманих емпіричних результатів використано комп'ютерну програму STATISTICA, яка дозволила визначити найбільш значущі особистісні чинники. За допомогою факторного аналізу виокремлено шість статистично значущих факторів низького рівня професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби та відповідно п'ять високого рівня. Ці, виокремлені нами фактори, визначають систему професійної підготовки майбутніх психологів та забезпечують ефективність процесу формування професійно-екстремальної компетентності.

Визначено, що формування та розвиток професійно-екстремальної компетентності майбутніх психологів відбувається із урахуванням внутрішніх особливостей, а саме взаємозв'язок пізнавальних, мотиваційних, емоційно-вольових індивідуально-психологічних характеристик особистості. Результати дослідження мають практичне значення для розробки освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців, які працюють в екстремальних умовах, і можуть бути інтегровані в освітній процес закладів вищої освіти.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, професійно-екстремальна компетентність, майбутні психологи, професійна підготовка, професійна компетентність.

Pylypenko Liliia Vitaliivna lecturer at the Department of Applied Psychology and Pedagogy, adjunct, Lviv State University of Life Safety, Lviv, tel.: (032) 233-00-88, <https://orcid.org/0000-0003-1379-0470>

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL EXTREME COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS OF FUTURE PSYCHOLOGISTS OPERATIONAL AND RESCUE SERVICE

Abstract. The article examines the psychological and pedagogical conditions for the formation of professional-extreme competence among future psychologists of the operative rescue service. Considering the contemporary challenges associated with the increasing number of emergencies, the focus is placed on the need to improve the professional training of future extreme psychologists. Professional-extreme competence is defined as an integral component of professional competence, combining specialized knowledge, skills, and psychological resilience required for successfully performing professional tasks in unpredictable situations.

The author analyzes the relevance of training specialists to operate in conditions of increased risk, which characterize the professional activity of the State Emergency Service of Ukraine. The author analyzes various aspects of pedagogical conditions, particularly their subtype — psychological and pedagogical conditions.

The STATISTICA software was used for data analysis, allowing the identification of the most significant factors. Through factor analysis, six statistically significant factors contributing to low level of professional training and five factors indicating high level among future psychologists in the emergency rescue service were identified. These factors form the basis of the professional training system for future psychologists and ensure the effectiveness of the process of developing professional-extreme competence.

It has been established that the formation and development of professional-extreme competence of future psychologists take into account internal characteristics, specifically the interplay of cognitive, motivational, emotional-volitional, and individual-psychological traits of the personality. The results of the research are of practical importance for the development of educational programs for specialists who work in extreme conditions, and can be integrated into the educational process of higher education institutions.

Keywords: psychological-pedagogical conditions, professional extreme competence, future psychologists, professional training, professional competence.

Постановка проблеми. Сьогодні психологи оперативно-рятувальної служби цивільного захисту відіграють важливу роль у забезпеченні психо-

логічної підтримки особового складу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, а також постраждалого населення в результаті кризових ситуацій. Професійна діяльність екстремальних психологів передбачає роботу в умовах високого рівня стресу, нестабільності, обмеженого часу на прийняття рішень та тиску. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із забезпеченням ефективної роботи психологів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у кризових ситуаціях, актуальним є формування і розвиток їхньої професійно-екстремальної компетентності. Ми визначаємо її як складову професійної компетентності та складну систему діяльнісно-рольових (знань, вмінь, навичок) та особистісних (професійно важливих якостей) характеристик, які забезпечують здатність і готовність фахівця ефективно виконувати професійні завдання в особливих та екстремальних умовах [9]. У зв'язку із воєнним станом в Україні збільшилась кількість надзвичайних ситуацій, куди залучається ще більше психологів Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Тому, особливо важливо, для майбутніх психологів, формувати вміння ефективно виконувати професійні обов'язки в особливих умовах у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти, оскільки робота в екстремальних умовах, є одним із основних напрямів їхньої професійної діяльності.

Розробка ефективних підходів та моделей до формування професійної компетентності майбутніх фахівців у різних сферах потребує від науковців визначення педагогічних умов, які гарантуватимуть високу якість та результативність процесу професійної підготовки. Для цього слід обґрунтувати власне психолого-педагогічні умови, які сприятимуть формуванню професійно-екстремальної компетентності майбутніх екстремальних психологів. Таким чином, це підвищить рівень їхньої підготовки та здатність ефективно виконувати свої професійні обов'язки в екстремальних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти професійної підготовки та компетентності майбутніх психологів висвітлюються такими українськими ученими як Т. Конівіцькою, Н. Нагорною, В. Синишиною, Д. Супрун, Л. Сухоставською та ін. Специфіку професійної діяльності та підготовки психологів сектору безпеки та оборони України досліджували В. Босько, А. Кришталь, А. Литвин, Н. Мась, Н. Оніщенко, Л. Руденко, Р. Сірко, В. Слободяник, А. Швалб та ін.

За допомогою аналізу психолого-педагогічної літератури, опитування екстремальних психологів та власного досвіду, виявлено, що існує об'єктивна необхідність підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту зумовлює актуальність обґрунтування психолого-педагогічних умов формування їхньої професійно-екстремальної компетентності з урахуванням особливостей процесу підготовки. Варто зазначити, що педагогічні умови мають свою специфіку у залежності від напрямів досліджень. Так, педагогічні умови

розкрито у наукових доробках Т. Конівіцької [4] щодо ефективної риторичної підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; В. Синишиної [8] – фахової підготовки майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти; А. Кришталь [5] – професійного саморозвитку у майбутніх психологів служби цивільного захисту; Н. Мась [7] – професійної компетентності майбутніх військових психологів; Д. Супрун [10] – професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти та ін.

Мета статті – визначення та обґрунтування психолого-педагогічних умов формування професійно-екстремальної компетентності майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення та обґрунтування психолого-педагогічних умов формування професійно-екстремальної компетентності у майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту необхідно проаналізувати погляди дослідників на поняття «умови», «педагогічні умови», «психолого-педагогічні умови» а також вивчити наявний досвід цих аспектів. У Тлумачному словнику української мови поняття «умова – це взаємна усна чи письмова домовленість про що-небудь; угода, договір; вимога, пропозиція, які висувуються однією з сторін, що домовляються про що-небудь, а також при укладанні угоди, договору» [11]. Професор А. Литвин трактує педагогічні умови як «комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників» [6, с. 33].

П. Підкасистий визначає педагогічні умови як чинники досягнення мети. Він також поділяє на зовнішні, до яких належать взаємодія викладача і студента, об'єктивність оцінювання, навчання, приміщення тощо. Внутрішні, відповідно, індивідуально-психологічні властивості здобувачів вищої освіти які впливають на формування їхньої професійної компетентності, а саме характер, темперамент, здібності, досвід тощо [1]. Проаналізувавши доступну автору літературу, науковці виділяють такі найбільш поширені педагогічні умови, а саме організаційно-педагогічні, дидактичні, соціально-педагогічні та психолого-педагогічні [6; 2; 12]. У контексті обґрунтування педагогічних умов формування професійно-екстремальної компетентності, на нашу думку, найбільш доцільно розглядати власне психолого-педагогічні умови. Ми підтримуємо це визначення психолого-педагогічних умов – «цілеспрямовано створені обставини (освітнє середовище), в яких забезпечена взаємодія сукупності психологічних і педагогічних чинників (відносин, засобів та ін.), що дозволяють ефективно здійснювати навчальну та виховну роботу, спрямовану на формування необхідних компетентностей і якостей особистості та розвиток відповідних аспектів педагогічної системи» [6, с.46]. Врахувавши вищезгадані поняття, ми трактуємо психолого-педагогічні умови формування професійно-екстремальної компетентності майбутнього психолога оперативно-рятувальної служби, як важливу складову освітньої системи, яка

охоплює якості особистості і чинники освітнього середовища закладу вищої освіти, які мають вплив на всі аспекти професійно-екстремальної підготовки.

Ми дотримуємось думки Т. Шмоніної та І. Глухова, що найбільш доцільно визначати психолого-педагогічні умови, які у свою чергу поділяються на зовнішні і внутрішні. Зовнішні умови ми поділяємо на організаційні (організація освітнього середовища), змістовні (зміст освітніх компонент, послідовність, системність та безперервність навчання, поєднання теорії і практики), соціальні (поєднання різних форм навчання, засоби та способи організації освітньої діяльності, взаємозв'язок здобувачів і науково-педагогічних працівників, комунікація із академічною групою, кураторами). Зовнішні умови ми трактуємо, як умови функціонування політичного, соціального, освітнього середовища, які забезпечують досягнення ефективного рівня професійно-екстремальної компетентності. Внутрішні умови ми розуміємо, відповідно, як взаємозв'язок пізнавальних, мотиваційних, емоційно-вольових індивідуально-психологічних характеристик особистості, які впливають на формування професійно-екстремальної компетентності.

З метою визначення внутрішніх психолого-педагогічних умов було застосовано факторний аналіз, який є актуальним методом психолого-педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. Досліджуючи педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх хіміків у закладах вищої освіти, О. Євдоченко описує факторний аналіз як математико-статистичний метод обробки кореляційних матриць, який можна використовувати для визначення взаємопов'язаних і взаємообумовлених факторів. Ці фактори, відповідно, лежать в основі кореляції між змінними, які між собою є співставленими [3, с. 252].

Для більш чіткого визначення внутрішніх психолого-педагогічних умов формування професійно-екстремальної компетентності ми визначили її комплексний критерій, який складався з таких основних змінних: мотивація успіху і боязнь невдачі (методика Р. Реана); високий рівень комунікабельності (Ф. А) (16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела); високий рівень нервово-психічної стійкості та адаптивності до екстремально-професійних умов (багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність»), а також середній бал успішності здобувачів вищої освіти, тобто засвоєння професійно-екстремальних дисциплін. Також змінними виступили шкали таких психодіагностичних методик, як тест «Подолання складних життєвих ситуацій» (SVF 120) В. Янке й Г. Ердман, опитувальник «Самопочуття в екстремальних умовах» А. Волкова та Н. Водоп'янової, тест «Індекс життєвого стилю» (LSI) Р. Плутчик, Х. Келлерман; опитувальник «Стратегії подолання стресових ситуацій» С. Хобфолл; Фрайбургський особистісний опитувальник (FPI); методика самоактуалізації А. Шострома, Копінг-тест Р. Лазаруса.

На основі цього комплексного критерію ми визначали два рівні професійно-екстремальної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятуваль-

ної служби: високий та низький. До високого рівня віднесені досліджувані із середнім балом успішності 4,0-5,0, високим рівнем комунікабельності та установка на мотивацію досягнення в діяльності. По вибірці в цілому таких респондентів виявлено 19 осіб, що становить – 17,27%. У низького рівня професійно-екстремальної підготовки, яка формує професійно-екстремальну компетентність майбутніх психологів, діагностовано: середній бал успішності 3,0-3,9, низький рівень адаптивності та комунікабельності та мотивація уникнення, що складає 91 особа, що становить 82,73% від вибірки в цілому.

Отримані результати було оброблено за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA. При вивченні внутрішніх психолого-педагогічних умов низького рівня підготовки виокремилось шість основних факторів низького рівня і п'ять, відповідно, високого, на які припало найбільш змістовні навантаження. Таким чином, опрацювання результатів дослідження за допомогою програми STATISTICA дозволило виділити факторні навантаження найбільш значимих змінних низького та високого рівнів підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби, які представлені в табл. 1. і табл. 2 відповідно.

Таблиця 1

**Результати факторного аналізу по вибірці низького рівня
(факторні навантаження)**

Показники	Фактори					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
1	2	3	4	5	6	7
Психофізична втома	0,519					
Порушення волі	0,831					
Емоційна нестійкість	0,697					
Вегетативна нестійкість	0,500					
Порушення сну	0,567					
Тривога і страхи	0,826					
Дезадаптація	0,629					
Сумарний показник невротизації	0,748					
Невротичність		0,739				
Психопатизація		0,597				
Депресивність		0,866				
Емоційна стійкість		-0,776				
Спілкування		-0,643				
Реактивна агресивність		0,745				
Сором'язливість		0,649				

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Екстраверсія-інтроверсія		0,877				
Ціннісні орієнтації			0,586			
Сензитивність			0,777			
Спонтанність			0,785			
Самоповага			0,682			
Прийняття агресії			0,582			
Креативність			0,800			
Самосхвалення				0,671		
Самовиправдання				0,523		
Відволікання				0,806		
Самоствердження				0,577		
Психом'язова релаксація				0,730		
Самоконтроль				0,827		
Позитивна самомотивація				0,574		
Заміщення					-0,508	
Вступ у соціальні контакти					0,529	
Обережні дії					0,672	
Імпульсивні дії					0,730	
Уникнення					0,551	
Непрямі дії					0,732	
Асоціальні дії					0,628	
Агресивні дії					0,577	
Втеча від стресової ситуації						0,676
Соціальна замкнутість						0,509
Зайджена платівка						0,550
Безпорадність						0,728
Жалість до себе						0,796
Самозвинувачення						0,606
Агресія						0,636

Результати факторного аналізу низького рівня представлені в таблиці 1. та інтерпретуються наступним чином. Перший фактор, названий нами «низький рівень невротизації особистості» (описує 8,7% загальної дисперсії), оскільки тут сумарний показник невротизації має питому вагу. Також у цей фактор увійшли змінні: «психофізіологічна втома», «порушення волі», «емоційна нестійкість», «вегетативна нестійкість», «порушення сну», «тривога і страхи», «дезадаптація». Добір цих показників засвідчує, що для професійно-екстремальної компетентності характерна складність діяльності в екстремальних умовах, психоемоційні впливи на здоров'я і психіку психолога.

До другого фактору (описує 6,6% загальної дисперсії) увійшли показники, пов'язані із емоційною нестійкістю особистості (-0,776). Семантичне тло цього фактору складають такі показники як «невротичність», «психопатизація», «депрепресивність», «відсутність емоційно близького спілкування», «реактивна агресія», «сором'язливість», «інтровертованість». Цей фактор ми назвали «емоційна стійкість».

Третій фактор (описує 5,51% загальної дисперсії) становлять такі змінні: «ціннісні орієнтації», «сенситивність», «спонтанність», «самоповага», «прийняття агресії» і «креативність». Найбільш значуще факторне навантаження припадає на показник «креативність» (0,800), «сенситивність» (0,777) та «спонтанність» (0,786), що дає нам можливість назвати цей фактор «креативність та здатність до спонтанності».

Четвертий фактор (описує 5,05% загальної дисперсії) наповнюють такі показники, як «позитивна самомотивація», «самосхвалення», «самовиправдання», «відволікання», «самоствердження», «психомоторна релаксація», «самоконтроль». Показники цього фактору свідчать про позитивну самомотивацію особистості, яка характеризує про здатність при негативних або екстремальних умовах до самовиправдання та самосхвалення, а також до схильності відволікатись, що має позитивний вплив знаходити рішення в екстремальних ситуаціях, не реагувати на негатив як на катастрофу. Саме через цю свою здатність з практики особи із середнім балом – 3 досягають більшого успіху. Семантичним тлом цього фактору виступає потреба у позитивній самомотивації.

П'ятий фактор (описує 4,48% загальної дисперсії), названий нами «неконструктивні копінг-стратегії». Цей фактор утворюють такі показники, як «відсутність заміщення», «вступ у соціальні контакти», «обережні дії», «імпульсивні дії», «уникнення», «непрямі дії», «асоціальні дії», «агресивні дії». Згідно з аналізом емпіричних даних для формування професійно-екстремальної компетентності є конструктивні копінг-стратегії.

У шостий фактор (описує 4,4% загальної дисперсії) увійшли наступні показники: «втеча від ситуації», «соціальна замкнутість», «нав'язливість негативними думками («заїжджена платівка»)), «безпорадність», «жалість до себе», «самозвинувачення», «агресія». Оскільки ці всі показники стосуються невміння брати на себе відповідальність в екстремальних ситуаціях, невміння налагоджувати конструктивні особистісні стосунки внаслідок жалості до себе та самозвинувачення. Ми назвали цей фактор «інфантильність поведінки».

Результати факторного аналізу високого рівня професійно-екстремальної підготовки представлені в таблиці 2 та інтерпретується таким чином.

Таблиця 2

**Результати факторного аналізу по вибірці високого рівня
(факторні навантаження)**

Показники	Фактори				
	F1	F2	F3	F4	F5
1	2	3	4	5	6
Ф. А. замкнутість – товариськість	-0,631				
Ф. Q3. Самоконтроль	0,675				
Самоствердження	0,799				
Психом'язова релаксація	0,669				
Самоконтроль	0,905				
Позитивна самомотивація	0,771				
Антиципаційне уникнення	0,688				
Втеча від стресової ситуації	0,567				
Психофізична втома	-0,561				
Вступ у соціальні контакти	0,548				
Обережні дії	0,610				
Імпульсивні дії	0,522				
Агресивні дії	0,525				
Циклотимний	-0,587				
Синергія	-0,622				
Безпорадність		-0,586			
Порушення волі		0,666			
Емоційна нестійкість		0,701			
Вегетативна нестійкість		0,601			
Порушення сну		0,640			
Тривога і страхи		0,751			
Дезадаптація		0,809			
Сумарний показник невротизації		0,704			
Компенсація		0,602			
Невротичність		0,692			
Психопатизація		0,686			
Депресивність		0,683			
Емоційна стійкість		0,695			
Спілкування		-0,510			
Екстраверсія-інтроверсія		0,762			
Асертивні дії			0,571		
Непрямі дії			0,607		
Асоціальні дії			0,571		

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
Дистимічний			0,565		
Ціннісні орієнтації			0,867		
Сензитивність			0,803		
Спонтанність			0,786		
Самоповага			0,881		
Самосприйняття			0,716		
Уявлення про природу людини			0,729		
Креативність			0,614		
Конфронтація			0,523		
Нервово-психічна стійкість				0,529	
Пошук соціальної підтримки				-0,626	
Соціальна замкнутість				0,601	
Жалість до себе				0,581	
Самозвинувачення				0,611	
Раціоналізація				-0,572	
Уникнення				0,559	
Емотивний				0,523	
Педантичний				0,644	
Тривожний				0,768	
Реактивна агресивність				-0,501	
Саморегуляція				-0,789	
Пізнавальна потреба				0,546	
Дистанціювання				0,550	
Самоконтроль				-0,667	
Самовиправдання					0,595
Відволікання					0,512
Вегетативна нестійкість					-0,502
Витіснення					-0,539
Застрагаючий					0,575
Демонстративний					0,750
Екстраверсія					0,674
Відвертість					0,668
Стійкість до стресу					0,679
Орієнтація в часі					-0,782
Шкала підтримки					-0,506
Креативність					0,551
Уникнення					-0,504

У перший фактор (описує 12,6% загальної дисперсії) входять показники із від'ємним знаком, що свідчить про відсутність «відкритості», «психологічної втоми», «циклотимності (перепадів настрою)», «синергії». У цей фактор також увійшли «самоконтроль», «позитивна самомотивація», «вступ у соціальні контакти», «психомоторна рефлексія», «обережні дії», «імпульсивні дії», «самоствердження». Оскільки, у цей фактор увійшли два показники, пов'язані із самоконтролем, ми його називаємо «самоконтроль особистості».

Другий фактор (описує 11,9% загальної дисперсії) формують такі показники, як «відсутність безпорадності», «емоційна та вегетативна нестійкість», «порушення сну», «тривога і страхи», «дезадаптація», «сумарний показник невротизації», «компенсація», «невротичність», «психопатизація», «депресивність», «емоційна стійкість», «інтровертованість», «відсутність емоційно близького спілкування». Семантичне тло цього фактору складають як показники, пов'язані з невротизацією, репресивністю, емоційною та вегетативною нестійкістю, так і ті показники, які пов'язані з компенсацією та інтроверсією. На нашу думку, тривожність та інтровертованість позитивно впливають на професійно-екстремальну компетентність, так як вони компенсуються досягненнями, оскільки формують відповідальність у професійній діяльності, тому ми інтерпретуємо цей фактор як «здатність до компенсації».

Третій фактор (описує 10,3% загальної дисперсії) формують такі змінні: «асертивність», «непрямі та асоціальні дії», «дистимність», «ціннісні орієнтації», «сенситивність», «спонтанність», «самоповага», «самосприйняття», «креативність», «здатність до конфронтації», тобто здатність до відстоювання власних кордонів і високий показник про «природу уявлення людини». Оскільки діяльність екстремального психолога, з одного боку пов'язана із здатністю до сенситивності та емпатійності, що дає можливість відчувати клієнта, а з іншого боку, здатності до відстоювання власних кордонів, що дає можливість більш гнучкої поведінки у різних ситуаціях, що підвищує спонтанність та креативність. Окрім того високі показники у цьому факторі припадають на самоповагу (0,881), ціннісні орієнтації (0,867) та уявлення про природу людини (0,729), що свідчить про схильність до професії типу «людина-людина» та допомагаючого типу, бажання допомагати іншим, повагу як до власного внутрішнього світу, так і до особистості інших, тому ми назвали цей фактор «наявність гуманістичних цінностей».

У четвертий фактор (описує 8,5% загальної дисперсії) входять наступні показники із від'ємним знаком «нервово-психічна стійкість», «пошук соціальної підтримки», «раціоналізація», «реактивна агресивність», «саморегуляція», «самоконтроль». А також показники із додатнім знаком «соціальна замкнутість», «жалість до себе», «уникнення», «емотивність», «педантичність», «тривожність», «схильність до дистанціювання», «пізнавальна потреба». Оскільки, основні показники цього фактору стосуються тривожності (0,768), яка формує як педантичність у повсякденному житті, так і безпорадність та

жаль до себе в екстремальних ситуаціях, що негативно впливає на саморегуляцію (-0,789) та самоконтроль (0,677), тому ми назвали цей фактор «особистісна тривожність». При цьому, з іншого боку, особистісна тривожність та педантичність позитивно впливає на успішність у навчанні, оскільки формує здатність до впорядкованості та відповідальності. Як педагогічну умову ми можемо охарактеризувати її як «тривожно-педантичний тип акцентуації характеру», що є позитивним для діяльності психолога в повсякденних умовах, але негативним в екстремальних. Вважаємо, що у таких ситуаціях набуття досвіду може позитивно вплинути на цей аспект.

Семантичне тло п'ятого фактору (описує 8,3% загальної дисперсії) складають такі показники, як «самовиправдання», «відсутність нестійкості», «відсутність витіснення», «відсутність потреби у підтримці», «відсутність чітких часових рамок», а також «стійкість до стресу», «екстраверсія», «відвертість», «вміння відволікатись та самовиправдовуватись», «демонстративність» і «креативність». Оскільки показники цього фактору свідчать про комунікабельність, екстравертованість, демонстративність, креативність, відвертість, тобто вміння подібатись та налагоджувати соціальні контакти, ми назвали його «комунікабельність особистості».

Отже, факторний аналіз високого і низького рівня професійно-екстремальної підготовки дав нам можливість визначити одинадцять значимих факторів: «низький рівень невротизації», «емоційна стійкість», «креативність та здатність до спонтанності», «позитивна самомотивація», «конструктивні копінг-стратегії», «відсутність інфантильної поведінки», «самоконтроль особистості», «здатність до компенсації», «наявність гуманістичних цінностей», «тривожно-педантичний тип акцентуації характеру», «комунікабельність особистості». Цей аналіз показав амбівалентність професійно-екстремальної компетентності майбутніх екстремальних психологів, оскільки з однієї сторони для них є важливим гуманістичні цінності, тривожно-педантичний тип акцентуації характеру, креативність та здатність до спонтанності та комунікабельність, що важливо для повсякденної діяльності. У той же час важливими є такі риси, як відсутність невротичності, високий самоконтроль, емоційна стійкість, конструктивні копінг-стратегії, «здатність до компенсації», тобто, вони мають бути водночас і стійкими до стресу, і водночас емпатійними та сенситивними, що доволі часто є взаємовиключними.

На основі факторного аналізу особистісних характеристик ми згрупували отримані фактори та визначили п'ять внутрішніх психолого-педагогічних умов формування професійно-екстремальної компетентності майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. Так, перша внутрішня психолого-педагогічна умова пов'язана із емоційно-вольовою сферою особистості, а саме самоконтролем особистості, низьким рівнем невротизації, емоційною стійкістю із здатністю до компенсації та наявністю конструктивних копінг-стратегій особистості, а також відсутністю інфантильної поведінки, яку ми назвали «розвиток стресостійкості особистості у процесі професійно-екстре-

мальної підготовки». Другу, відповідно ми назвали «усвідомлення сутності гуманістичних цінностей та їх значення у професійно-екстремальній діяльності». Третьою психолого-педагогічною умовою ми визначили як «формування позитивної самомотивації в освітньому середовищі», четверту – «підвищення рівня комунікативності та креативності особистості упродовж профільної підготовки». У комплексі із зовнішніми педагогічними умовами вони сприятимуть формуванню професійно-екстремальної компетентності у процесі професійної підготовки.

Висновки. Таким чином, факторний аналіз дозволив виокремити внутрішні психолого-педагогічні умови формування професійно-екстремальної компетентності майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. У подальшому визначені педагогічні умови стали основою для впровадження моделі формування професійно-екстремальної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти, а також для розробки методичного забезпечення викладання обов'язкових і вибіркових дисциплін, пов'язаних із професійно-екстремальною підготовкою фахівців цивільного захисту.

Література:

1. Алексюк А. М., Аюрзанайн А. А., Підкасистий П. Г., Козаков В. А. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання. Київ: ІСДО, 1993. 335 с.
2. Дендеренко О. О. Формування професійної компетентності майбутніх судових механіків у процесі інтеграції природничих і загальнотехнічних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-тет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 344 с.
3. Євдоченко О. Факторний аналіз педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх хіміків у закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 1, № 68. С. 251–257. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-1-39> (дата звернення: 20.12.2024).
4. Конівіцька Т. Я. Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2020. 342 с.
5. Кришталь А. Психолого-педагогічні умови формування навичок професійного саморозвитку у майбутніх психологів служби цивільного захисту. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Т. 1, № 208. С. 151-156. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-151-156> (дата звернення: 22.12.2024).
6. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посібник. 3-е вид., доп. Львів : ЛДУБЖД, 2022. 90 с.
7. Мась Н. М. Психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності у майбутніх військових психологів : дис. канд. психол. наук. Хмельницький: НАДПСУ ім. Б.Хмельницького, 2011. 213 с.
8. Синишина В. М. Система фахової підготовки майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2021. 525 с.
9. Сірко Р.І., Годій Л.В. Професійно-екстремальна компетентність майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. №. 2. С. 38–47.
10. Супрун Д.М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 658 с.
11. УМОВА - тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. СЛОВНИК – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=умова> (дата звернення: 02.01.2025).
12. Шмоніна Т. А., Глухов І. Г. Сучасні підходи до розуміння поняття «Педагогічні умови». *Педагогічні науки*. 2011. Вип. 59. С. 66-70.

References:

1. Aleksiuk A.M., Aiurzanain A.A., Pidkasystyi P.H., & Kozakov V.A. (1993) Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv v umovakh intensyfikatsii navchannia. [Organization of independent work of students in conditions of intensification of studies] Kyiv: ISDO, 335 [in Ukrainian].
2. Denderenko O.O. (2018) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh sudnovykh mekhanikiv u protsesi intehratsii pryrodnych ykh i zahalnotekhnichnykh dystsyplin [Formation of professional competence of future ship mechanics in the process of integration of natural and general technical disciplines] *Candidate's thesis*. Kyiv: Nat. ped. Univ. M Drahomanova [in Ukrainian].
3. Yevdochenko O. (2023) Faktornyi analiz pedahohichnykh umov formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh khimikiv u zakladakh vyshchoi osvity [Factor analysis of pedagogical conditions of formation of professional competence of future chemists in institutions of higher education] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 1, 68, 251–257. Retrieved from <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-1-39> (accessed 20.12.2024) [in Ukrainian].
4. Konivitska T.Ya. (2020) Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv u zakladakh vyshchoi osvity [Formation of rhetorical competence of future psychologists in institutions of higher education] *Candidate's thesis*. Kyiv: LSULS [in Ukrainian].
5. Kryshchal, A.O. (2023). Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia navychok profesiynoho samorozvytku u maybutnikh psykholohiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu. [Psychological and pedagogical conditions for the formation of skills of professional self-development in future psychologists of the civil defense service]. *Naukovi zapysky –Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*, 208, 151-156. Retrieved from <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-151-156> (accessed 22.12.2024) [in Ukrainian].
6. Lytvyn A. V. (2022) Metodolohichni zasady poniattia «pedahohichni umovy» [Methodological principles of the concept of "pedagogical conditions"] Lviv: LSULS [in Ukrainian].
7. Mas N.M. (2011) Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti u maibutnikh viiskovykh psykholohiv [Psychological and pedagogical conditions for the formation of professional competence in future military psychologists] *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi: NADPSU B. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
8. Synyshina V. M. (2021). The system of professional training of future practical psychologists in institutions of higher education [The system of professional training of future practical psychologists in institutions of higher education] *Doctor's thesis*. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
9. Sirko R.I. & Hodii L.V. (2022). Profesiino-ekstremalna kompetentnist maibutnikh psykholohiv operativno-riatuvalnoi sluzhby. [Professional-extreme competence of future psychologists operational and rescue service]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy – Theory and practice of social systems management*, 2, 38–47 [in Ukrainian].
10. Suprun D.M. (2018) Teoriia ta praktyka profesiinoi pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity [Theory and practice of professional training of psychologists in the field of special education] *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. UMOVA - tlumachennia, orfohrafii, novyi pravopys onlain. SLOVNYK - tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy, orfohrafichni slovnyk onlain. [CONDITION - interpretation, spelling, new spelling online. DICTIONARY - an explanatory dictionary of the Ukrainian language, an online spelling dictionary]. Retrieved from <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=umova> (accessed: 02.01.2025) [in Ukrainian].
12. Shmonina T. A. & Hlukhov I. H. (2011) Suchasni pidkhody do rozuminnia poniattia «Pedahohichni umovy» [Modern approaches to understanding the concept of "Pedagogical conditions"] *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, 59, 66-70.